

Логопедичні ігри та вправи для збагачення словникового запасу дитини

Словниковий запас дитини буває активним і пасивним. Активний словник – це той, який дитина використовує щодня у повсякденному житті. Пасивний словник – це слова, значення яких дитина розуміє, але часто їх не вживає.

Наприклад, слово гладіолус. Розкладіть перед дитиною квіти або їх зображення і попросіть понюхати гладіолус. Дитина, в пасивному словнику якої є це слово, з легкістю виконає завдання. Дитина, в пасивному словнику якої це слово відсутнє, навіть не зрозуміє вашої вказівки.

Тобто завдання батьків – розширювати пасивний словник дитини і з часом переводити пасивний словник в активний за допомогою бесід, обговорення, спілкування на тему: «Про все на світі».

Важлива порада: не упустіть період так званих «чомучок», який починається у дітей близько 3-х років. Безкінечне «чому?», «як?» і «для

чого?» – це прекрасний інструмент, створений самою природою для розвитку мовлення та збагачення словникового запасу малюків.

Словниковий запас дитини: діагностика

Активний словник дитини поступово збільшується. В 1 рік дитина розуміє, чітко співвідносить з певними предметами та вимовляє близько 10 слів, а до 3 років її словник досягає 100 слів. В 4-5 років дитина вимовляє від 1500 до 2000 слів. Словниковий запас дитини 6-7 років має налічувати від 2000 до 3000 слів.

У мовленні дитини повинні бути представлені всі частини мови: іменники, дієслова, прикметники, прислівники, займенники, числівники, прийменники та сполучники. Звісно, дитині не обов'язково знати, що вона зараз, наприклад, вимовила займенник чи прислівник. Цими поняттями вона оволодіє пізніше. Однак дитина повинна вживати в повсякденному мовленні всі ці частини мови. Також повинні бути присутні й узагальнюючі слова (фрукти, овочі, посуд, меблі, одяг тощо).

Перш ніж поповнювати словниковий запас дитини, спочатку в загальних рисах оцініть цей запас. Для цього проведіть експрес-діагностику. Для початку з'ясуйте, чи достатньо вона вживає іменників. Запропонуйте дитині, наприклад, назвати якомога більше тварин, яких вона знає. Для старших дошкільників можна ускладнити завдання, запропонувавши назвати якомога більше тільки свійських, або тільки диких тварин. Якщо у відповіді ви почуєте лише кішка та собака, то словничок дитини дуже бідний. Запитайте, які ягоди вона знає, яких знає птахів.

За аналогією слід перевірити також обсяг словника щодо інших частин мови. Оцініть словниковий запас і переходьте до логопедичних ігор та вправ для збагачення словникового запасу.

Логопедичні ігри та вправи для збагачення словникового запасу дитини

Логопедична вправа «Словник іменників»

Вам знадобляться овочі та фрукти, або картинки, на яких вони зображені. Спочатку покажіть їх, попросіть усі, а потім назвати їх одним загальним словом. Дитина повинна сказати: банан, яблуко, персик, лимон – це фрукти; огірок, морква, буряк, цибуля – це овочі. Далі називайте їй групи слів уже без опори на наочність.

Зразок:

- огірок, помідор, картопля, капуста, морква, буряк, редька, кабачок, баклажан, гарбуз (овочі);
- яблука, груша, банан, апельсин, лимон, мандарин, персик (фрукти);
- малина, полуниця, суниця, смородина, журавлина, агрус, вишня (ягоди);
- лялька, м'ячик, пірамідка, дзига, кубики (іграшки);
- корова, коза, вівця, кішка, собака, кінь, кролик (свійські тварини);
- лисиця, вовк, заєць, білка, ведмідь, лев, мавпа, слон (дикі тварини);
- півень, курка, качка, гуска, індик (свійські птахи);
- голуб, ворона, горобець, сова, соловей, орел, папуга, чайка (дикі птахи);
- муха, комар, павук, оса, бджола, жук, метелик (комахи);
- сом, щука, окунь, карась, камбала, судак, тріска (риби);
- спідниця, штани, халат, сарафан, шорти, плащ, куртка (одяг);
- майка, труси (білизна);
- туфлі, кеди, чоботи, кросівки (взуття);
- тарілка, склянка, глечик, вилка, ложка (посуд);
- стіл, стілець, диван, шафа, ліжко (меблі);

- молоток, сокира, лобзик, пила, обценьки, дріль (інструменти);
- літак, автобус, трамвай, тролейбус, пароплав, метро (транспорт);
- дуб, липа, верба, сосна, береза, клен, горобина, тополя, каштан (дерева);
- ромашка, мак, волошка, гладіолус, тюльпан, чорнобривці (квіти).

Також можна повправлятися і в зворотному порядку. Запитайте у дитини, які інструменти (квіти, свійських птахів тощо) вона знає. Дитина повинна відповісти: "Я знаю такі інструменти: молоток, сокира, лобзик."

Логопедична вправа «Словник дієслів»

Для перевірки наявності у словнику дитини дієслів, а також для збагачення дієслівного словника, запропонуйте їй відповісти на такі запитання:

Хто як пересувається?

- людина (ходить);
- заєць (стрибає);
- птах (літає);
- змія (плазує);
- кінь (скаче);
- риба (плаває).

Хто як їсть?

- курка (дзьобає);
- корова (жує);
- собака (гризе, відкушує);
- кішка (злизує).

Що можуть робити ці тварини?

- собака (гавкає, грає, кусається, лащиться, сторожить);
- кішка..., вовк..., ведмідь..., тигр..., миша..., орел..., жаба..., змія... (крадеться, переховується, рятується, вистежує, доганяє, втікає, підстрибує, схоплює, видерся, пірнув, злетів, шкрябається, шелестить, виглядає, спостерігає тощо.)

Логопедична вправа «Словник прикметників»

Для з'ясування наявності у словнику дитини прикметників, а також для збагачення прикметникового словника, запропонуйте їй завдання, розраховані на вміння називати ознаки предметів.

Які на смак ці продукти?

- Цурок, сіль, лимон, цибуля (кислий, солодкий, солоний, гіркий).

Якого кольору ці продукти?

- Лимон, апельсин, огірок, помідор, слива, кавун.

Які основні риси характеру у цих тварин?

- собака (вірна, надійна);
- лисиця (хитра, винахідлива);
- заєць (полохливий);
- ведмідь (неспішний, вайлуватий).

Предмет який?

Запропонуйте дитині назвати якомога більше ознак кожного з перелічених нижче предметів, враховуючи характерні для них ознаки: величину, форму, колір, масу, смак, запах, температуру, матеріал, приналежність.

- Лимон, кавун, кішка, заєць, лисиця, стіл, стрічка.

- Наприклад, яблуко – червоне, велике, кругле, солодке, смачне, пахуче; пальто – шерстяне, м'яке, тепле, в'язане, бабусине тощо.

Що буває?

- Назвати якомога більше предметів, які мають певні ознаки. Наприклад, що буває довгим? (Нитка, стрічка, мотузок, пасок, хвіст, волосся, дорога, річка).

- Що буває круглим?
- Що буває високим?
- Що буває жовтим?
- Що буває холодним?
- Що буває солодким?
- Що буває дерев'яним?
- Що буває глибоким?

Логопедична вправа «Словник прислівників»

Для з'ясування запасу прислівників, а також збагачення її мовлення прислівниками, поговоріть з нею про пори року, погоду, розташування предметів у просторі, поведінку різних тварин, ставлячи при цьому питання: як? де? коли?

- Наприклад: Як буває на вулиці влітку? (Сонячно, жарко). Як буває на вулиці, коли дощить? (Волого, пасмурно). Як біжить хлопчик? (Швидко). Де лежить іграшка? (Ліворуч) Коли відлітають птахи? (Восени).

- Як сказати про поведінку тварин?
- Заєць оглядається... (полохливо).
- Лисиця крадеться... (обережно).
- Ведмідь ходить... (незграбно).
- Лев дивиться... (поважно).
- Слон іде... (величаво).

- Черепаха повзе... (поволі).
- Миша біжить... (швидко).
- Соловей співає... (дзвінко).
- Ворона каркає... (голосно).
- Дятел стукає... (глухо).

Приклади відповідей дитини з використанням прислівників.

- Дитина відповідає на запитання коли? (про пори року, частини доби, явища): вчора, сьогодні, завтра, післязавтра, вранці, ввечері, вдень, вночі, навесні, влітку, взимку, восени, давно, недавно, незабаром, рано, пізно.
  - Дитина відповідає на запитання як? (про погодні умови): жарко, холодно, тепло, прохолодно, хмарно, сонячно, темно, мокро, волого, сухо.
  - Дитина відповідає на запитання як? (про настрій людей): весело, смішно, радісно, спокійно, бадьоро, жваво, сумно, понуро, тужливо.
  - Дитина відповідає на запитання де? (про розташування предметів у просторі): справа, зліва, прямо, високо (вгорі), низько (внизу), далеко (вдалині), близько (поблизу).
  - Дитина відповідає на запитання куди? (про напрямок руху): вгору, вниз, вперед, назад, вбік, праворуч, ліворуч, вправо, вліво, вище, нижче, вбік.